
Arbeidsdienst

door

G. P. J. BANNENBERG Pr.

De arbeidsdienst, hetzij ontstaan uit de studentenbeweging, hetzij door den nood der werkloosheid, trekt meer en meer de aandacht en groeit uit in sommige landen tot niet vermoede afmetingen.

Terwijl dit soort van dienst ten algemeene nutte eenige jaren geleden totaal onbekend was in de meeste landen, bleek op het laatste Internationale Congres voor Arbeidsdienst, hoezeer deze vorm van dienstbetoon zich heeft uitgebreid in vele landen, zij het dan ook in verschillende vormen.

De eerste Internationale bijeenkomst over arbeidsdienst vond plaats in 1934 te Rendsburg in Duitschland, op initiatief van het „Weltstudentenwerk” te Genève in samenwerking met de Deutsche Studentenverenigingen.

Deze bijeenkomst had ten doel om de vertegenwoordigers en leiders van den arbeidsdienst in de verschillende landen met elkaar in verbinding te brengen.

Het tweede Internationale Congres werd van 5—10 September j.l. gehouden te Seelisberg in Zwitserland. Nu waren de initiatiefnemers: het Centraal Bureau voor arbeidsdienst in Zwitserland en het Bureau voor het „Weltstudentenwerk” te Genève.

De belangrijkheid van het onderwerp blijkt uit het respectabel aantal aanwezigen: 13 landen waren vertegenwoordigd door ruim 70 deelnemers.

De bedoeling van dit Congres was, de gelegenheid te bieden tot een internationaal contact aan degenen, die zich met arbeidsdienst in een of anderen vorm bezighouden en tevens vraagstukken van algemeenen aard, den arbeidsdienst betreffende, met elkander te bespreken; vervolgens zou op het einde van het Congres besproken worden de mogelijkheid van een geregeld internationaal verband op dit gebied.

Het kan zijn nut hebben, ook voor ons land, een uiteenzetting te geven van wat onder arbeidsdienst verstaan

wordt, hoe deze dienst ontstaan is in de verschillende landen en welke bedoeling aan dezen nieuwen vorm van dienst ten algemeene nutte ten grondslag ligt.

Historische groei van den arbeidsdienst.

Arbeidsdienst kan omschreven worden als een dienst door arbeid aan de gemeenschap; een dienst, die vrijwillig gepresteerd wordt of wettelijk verplichtend wordt voorgeschreven en die ten nutte komt zoowel van de gemeenschap als van den betrokkene.

De algemeene beginselen, die ten grondslag liggen aan den arbeidsdienst, worden het beste uiteengezet door in het kort de ontwikkeling te schetsen, die deze nieuwe vorm van maatschappelijk werk doormaakte.

Arbeidsdienst in engeren zin.

Voor arbeidsdienst, in de engere beteekenis van het woord, zijn drie begincentra aan te wijzen.

Vooreerst in Bulgarije, toen dit land bij de wet van 5 Juni 1920 den arbeidsdienstplicht invoerde voor alle jongeren, en een tijdelijken arbeidsdienst van 10 dagen voor alle mannen.

Bulgarije, door den oorlog verarmd en in grondoppervlakte aanzienlijk besnoeid, zocht naar middelen om zoo spoedig mogelijk, door verbetering der wegen, door landontginning voor den landbouw enz., tot een betere economische toestand te geraken. Deze moeilijkheden waren des te erger, daar de Bulgaarsche schatkist, reeds berooid door den oorlog en zwaar belast door de herstelbepalingen, niet bij machte was voor deze noodzakelijke, groote werken geld beschikbaar te stellen. Daarom werd de Bulgaarsche arbeidsdienst, in beginsel wettelijk verplicht voor allen, in het leven geroepen om goedkoope arbeidskrachten te leveren en voor den staat groote werken te ondernemen. ¹⁾

1) Iets dergelijks bestond reeds geruimen tijd voor den oorlog in Oostenrijk—Hongarije, waar bij de „Wegbaugesetz“ voor Bosnië bepaald was, dat iedere mannelijke inwoner van Bosnië, van zijn 16e tot zijn 60e levensjaar, tot 6 dagen arbeid ten algemeene nutte verplicht was.

Op de tweede plaats leidde de Deutsche Freischarbewegung in Silezië tot oprichting van een werkkamp in 1925 in het „Boberhaus” te Löweberg (Silezië). Men wilde trachten om door gemeenschappelijken arbeid in een kamp de waarde van een gemeenschappelijk leven te verhoogen.

De gemeenschappelijke arbeid immers bood dit groote voordeel, dat de standverschillen wegvielen en daardoor werd de mogelijkheid geschapen om in een werkkamp menschen van verschillende volksgroepen, boeren, arbeiders, studenten enz. samen te brengen en hen tot betere sociale verstandhouding op te voeden en daardoor volksverheffend te werken.

Van deze kampen ging een grooten invloed uit op pogingen van denzelfden aard in Engeland en in de Vereenigde Staten van Amerika.

Met het toenemen van dit soort werkkampen ontstond de z.g. vrijwillige arbeidsdienst.

Eindelijk het derde begincentrum vormden de arbeidskoloniën, die sinds 1925 door het Centraal Verbond der Zwitsersche studentenvereeningen werden begonnen.²⁾

Deze arbeidskoloniën wilden vrijwillige arbeidskrachten van studenten gedurende de academische vacaties in dienst stellen voor nationalen arbeid, bijzonder om de boerenbevolking in de bergen te helpen bij den oogst, verbetering van wegen enz.

Bovengenoemde arbeidsdienst in den engeren zin van het woord gaat uit van de volgende stelregels:

- 1e. de arbeid moet verricht worden ten algemeene nutte;
- 2e. de arbeid moet verricht worden om daardoor een hooger sociaal idee te dienen;
- 3e. het moet zijn werk in een werkgemeenschap;
- 4e. de deelnemers worden samengebracht in de levensgemeenschap van een kamp.

Als voordeelen van dezen arbeidsdienst van studenten zijn te noemen: dat deze arbeid gelegenheid biedt tot lichamelijken arbeid als tegenwicht voor de eenzijdige in-

2) Vgl. Das Amt für Arbeitskolonien 1935; Schweizerische Hochschulzeitung, Juni '37. Suppl. heft: Studentische Arbeitskolonien.

tellectueele vorming, vervolgens leidt tot een betere kennismaking van studenten aan de diverse universiteiten, terwijl de mogelijkheid, dat ook buitenlandsche studenten worden toegelaten, het deelnemen veel aantrekkelijker maakt. Een Zwitsersche-studentenarbeiderskolonie telt 40—70 deelnemers, terwijl van 1925—1936 in 28 arbeidskoloniën 3550 studenten aan dit werk deelnamen. ³⁾

Arbeidsdienst in ruimen zin.

Daarnaast staat de arbeidsdienst in de ruimere betekenis van het woord. De toenemende werkloosheid, als gevolg van de economische crisis, bracht voor de meeste jeugdige werkloozen groote, zedelijke gevaren met zich.

Het besef, dat het voor den jeugdigen werklooze noodig was, om zijn arbeidsgeschiktheid en arbeidslust te behouden en te vermeerderen, een besef, dat steeds meer groeide, deed in diverse landen een vrijwilligen arbeidsdienst ontstaan als sociaal hulpwerk voor de jeugdige werkloozen.

In verschillende vormen komt deze arbeidsdienst voor; van het eenvoudige werkkamp met uitsluitend gelegenheid tot arbeid voor ongeschoolden, tot het werkkamp met daarnaast vakscholing voor de deelnemers, die zich verder in hun vak willen bekwamen. Nog een verdere stap in deze laatste richting is het kamp, uitsluitend dienend tot scholing en opleiding van bekwame vaklieden: het leerkamp voor vakscholing. ⁴⁾

Terwijl in de meeste landen bij dezen arbeidsdienst het karakter van sociaal hulpwerk ten volle gehandhaafd bleef, en wel zóó, dat bij het beëindigen van crisis en werkloosheid ook dit hulpwerk gedoemd is te verdwijnen, groeide in andere landen deze vrijwillige arbeidsdienst, reeds tij-

3) Het „Amt für Arbeitskolonien“ is een onderdeel van het „Verband der Schweizerischen Studentenschaften (V.S.S.) en werd in 1931 door de algemeene vergadering van het „Weltstudentenwerk“ belast met de „Internationaler Arbeitsdienststudenten-Austausch“ (I.S.S.).

4) Een uitnemend voorbeeld van dit soort kampen, waarin uitsluitend ge-arbeid wordt ter opleiding tot volledig bekwaam vakman, onder leiding van gediplomeerde vakleeraren en met behulp van de nieuwste machines is te vinden te Hard-Winterthur in Zwitserland. In een oud fabrieksgebouw is een keurig internaat (kamp) ingericht voor 100 deelnemers en in een ander deel der fabriek de werkplaatsen. Onderricht wordt gegeven in fijne precisie-arbeid, metaal-arbeid, electriciteit, *electricisch lasschen*, enz.

dens de werkloosheid, uit tot een machtig opvoedingsmiddel der rijpere jeugd.

In deze landen wordt de arbeidsdienst in zijn geheel primair een opvoedingsmiddel in het gemeenschapsleven van het kamp, terwijl secundair de factor arbeid èn als opvoedingsmiddel èn ten bate der gemeenschap dient.

Aldus opgevat wordt de arbeidsdienst systematisch aangewend tot de voltooiing der opvoeding van de rijpere jeugd, terwijl door een wettelijke regeling de algemeene deelname aan dezen arbeidsdienst zoo sterk mogelijk wordt bevorderd.

Vormen van arbeidsdienst in verschillende landen.

De arbeidsdienst kan, na deze voorafgaande beschouwing, herleid worden tot drie groepen, die we achtereenvolgens zullen bespreken.

Vooreerst de verplichte arbeidsdienst, geregeld bij de wet; in zooverre deze vooral de nadruk legt op den arbeid, die gepresteerd moet worden, bestaat deze in Bulgarije; in zooverre vooral benadrukt wordt de mogelijkheid tot sociale opvoeding van een volk in arbeidsgemeenschappen, is deze vorm te vinden in Duitschland en Roemenië.

Vervolgens de tweede groep: de vrijwillige arbeidsdienst, die ontstond uit het studentenwerk al of niet uitgebreid met jeugdwerkloozen; zoo bestaat deze in Zwitserland, Hongarije, Groot-Brittanië, en vroeger ook in Duitschland en Oostenrijk.

Eindelijk de vrijwillige arbeidsdienst, ontstaan uit de werkloosheid. Deze arbeidsdienst is in sommige landen uitsluitend een crisismaatregel, zooals in Amerika, Engeland, Polen, Zwitserland, Zweden, Japan en Nederland; in andere landen echter heeft deze arbeidsdienst daarnaast ook de beteekenis van een instituut voor sociale opvoeding in een werkgemeenschap gekregen, zoo in Oostenrijk en Tsjecho-Slowakije (Sudeten-Duitschers).

Wettelijk verplichte arbeidsdienst.

Bulgarije.

In Bulgarije is de verplichte arbeidsdienst ingesteld bij de wet van 5 Juni 1920; een geregelde arbeidsdienst voor

de jonge mannen, die niet als vrijwilliger in het leger dienen, met een duur van 8 maanden (vier maanden voor meisjes); daarnaast een tijdelijke arbeidsdienst, voor openbare werken ten algemeene nutte in de bewoonde streken, verplicht voor alle mannen van het 20e tot het 40e levensjaar. In beginsel bestaat persoonlijke arbeidsdienstplicht, doch vrijstelling is alleen mogelijk als niet alle dienstplichtigen te werk gesteld kunnen worden. Voor de vrijstelling is een bedrag van 4000 tot 50.000 Lei vereischt.

Het doel van deze wet is de organiseering en benutting van de arbeidskrachten in het land ten nutte der gemeenschap, vervolgens het peil der nationale productie te doen stijgen, belangstelling te wekken voor arbeid ten algemeene nutte bij alle burgers, zonder onderscheid van afkomst of stand; eindelijk de verbetering van het zedelijk en economisch peil en van het verantwoordelijkheidsbewustzijn van het volk.

Als opvoedkundig doel komt daarbij de opvoeding van de jonge generatie tot liefde voor land en vorst en tot hoogachting en liefde voor den arbeid.

De kampen, waarin de jeugdigen verblijven zijn tentkampen; een kamp telt als eenheid 100—300 deelnemers, terwijl meerdere kampen voor het zelfde werk tesamen 1200—1500 personen kunnen tellen.

Als werkobjecten fungeeren alle soorten van openbare werken: aanleg van kanalen en spoorwegen, verkeerswegen, waterleiding enz., ontginning en ontwateringsarbeid, werken voor bosch-, land- en tuinbouw, enz.

Het budget voor den verplichten arbeidsdienst in Bulgarije beloopt per jaar van 120—150 millioen Lei, naargelang het aantal dienstplichtigen. In het begin beliepen de kosten per arbeidsdag 45—50 Lei, tegenwoordig is dit cijfer gedaald tot 37 Lei.

Duitschland.

In Duitschland ontstond de rijksarbeidsdienst uit particuliere pogingen van frontsoldaten, die, teruggekeerd uit den dienst en geen werk vindende, in 1920 reeds enkele kampen hielden. In 1924 heeft de bond „Artaman" talrijke werkkampen gehouden, terwijl in 1928 de Nat. Soc.

Partij (de N.S.D.A.P.) invoering van den algemeenen arbeidsdienstplicht vorderde.

Vanaf het jaar 1931 groeide deze beweging voor arbeidsdienstplicht steeds meer; het oprichten van werkkampen werd door allerlei vereenigingen ondernomen, b.v. de „National Sozialistische Umschulungsverein”, de „Stahlhelm”, de „Jungdeutsche Orde”, de „Volksbund”, alsmede de Studentenvereenigingen, vakvereenigingen en godsdienstige richtingen.

Aan al deze ondernemingen van bovengenoemde vereenigingen werd door de Reichsarbeitsdienstgesetz van 26 Juni 1936 ⁵⁾, waarbij de arbeidsdienst verplicht werd voor iedere jongeman van 18 jaar, een einde gemaakt, terwijl tevens de arbeidsdienst onder leiding komt van een „Reichscommissar für den Arbeitsdienst” en daardoor rijksaangelegenheid wordt.

Iedere jongeman moet 6 maanden in den arbeidsdienst doorbrengen. De arbeidsdienst voor de vrouwelijke jeugd, is tot op heden nog vrijwillig, maar zal over enkele jaren ook wettelijk geregeld worden.

De taak van den arbeidsdienst is, zooals de wet dat vastlegt: de nationaal politieke opvoeding der Deutsche jeugd, bevordering van een betere verstandhouding van standen en klassen en de jonge Duitschers tot nationaal-socialistisch denken en handelen op te voeden, en hen daarbij hoogachting voor den arbeid en den arbeider te geven.

Tevens is de arbeidsdienst ingesteld om het voedingsvraagstuk van het Deutsche volk mede op te lossen, door het in cultuur brengen van woeste gronden.

Welken omvang dit heeft aangenomen blijkt hieruit, dat de Rijksarbeitsdienst op het oogenblik een leiderscorps van 250.000 man vast personeel heeft, dat echter nog

5) Par. 1 van deze wet luidt als volgt:

- 1e. Der Reichsarbeitsdienst ist Ehrendienst am deutschen Volke.
- 2e. Alle jungen Deutschen, beiderlei Geschlechts sind verpflichtet ihrem Volk im Reichsarbeitsdienst zu dienen.
- 3e. Der Reichsarbeitsdienst soll die deutsche Jugend im Geiste des Nationalsozialismus zur Volksgemeinschaft und zur wahren Arbeitsauffassung, vor allem zur gebührenden Achtung der Handarbeit erziehen.
- 4e. Der Reichsarbeitsdienst ist zur Durchführung gemeinütziger Arbeiten bestimmt.”

uitgebreid zal worden, zóó, dat het op 1 October 1938, 300.000 man zal tellen.

Deze leiders worden geschoold voor hun taak op 16 Truppführerschulen, 5 Feldmeisterschulen, 5 Bezirksschulen, 2 Verwaltungsschulen en 1 Reichsschule (Akademie) ⁶⁾.

Roemenië.

Het derde land met verplichten arbeidsdienst is Roemenië, dat in April 1937 een wet over werken ten algemeene nutte uitvaardigde, waarbij de jonge Roemeniërs van 18—21 jaar verplicht werden tot 2 maanden arbeidsdienst.

De wetgever wil met deze wet het volgende bereiken: een juiste ontwikkeling van het solidariteitsgevoel onder de diverse volkslagen, hoogachting voor den handenarbeid, voltooiing van de jeugdopvoeding door een verstandigen, goed georganiseerden arbeid ten algemeene nutte. Voor den arbeidsdienst in Roemenië geldt als hoogste beginsel de bevordering van de sociale en burgerlijke opvoeding der jonge menschen, wat bijzonder in den tegenwoordigen tijd, nu er zooveel stroomingen en levensrichtingen zijn, die hen beïnvloeden willen, noodig geacht wordt.

Als werkobjecten gelden allerlei werken ten algemeene nutte. De deelnemers worden ondergebracht in kazernen, leegstaande gebouwen en barakken. Kampeenheid is ongeveer 100 man.

Alle voor den arbeidsdienst benoodigde gelden worden door het departement van arbeid gedragen. Als leiders van den arbeidsdienst fungeeren tot nu toe actieve en reserve-officieren van het leger.

Vrijwillige arbeidsdienst.

Deze vorm van arbeidsdienst ontstond uit het studenten-

6) Truppführerschule, tot opleiding van „Unterführer“ en „Truppführer“.
Feldmeisterschule, tot opleiding van de „Obertruppführer“ en „Unterfeldmeister“.

Bezirksschule voor de „Abteilungsführer“.

Verwaltungsschule voor het „Verwaltungspersonal des Reichsarbeitsdienstes“.

Reichsschule, waar de „Oberstfeldmeister“ voor in aanmerking komen, die voor den hooger post van „Arbeitsführer“ kunnen opgeleid worden.

werk, reeds lang, voordat de gevolgen der jeugdwerkloosheid noopten tot oprichting van werkkampen, cursussen, centrale werkplaatsen. In hoeverre dit werk het latere crisiswerk ten bate der jeugdwerklozen in de diverse landen heeft beïnvloed is moeilijk na te gaan. Doch ongetwijfeld heeft dit studentenwerk invloed gehad op de ontwikkeling van den arbeidsdienst in de verschillende landen, en merkwaardig is, dat beide Internationale Congressen over arbeidsdienst mede door het Weltstudentenwerk te Genève werden geconvoceerd.

Zwitserland.

Wat in dit land op gebied van vrijwilligen arbeidsdienst voor studenten bestaat, werd boven reeds vermeld.

Hongarije.

In Hongarije bestaat alleen een arbeidsdienst voor Universiteitsstudenten en abiturienten, die in 1937 wettelijk werd geregeld. ⁷⁾

Deze arbeidsdienst gaat uit van het „Turul-Verband” dat in 1935 met deze kampen begon.

De bedoeling is arbeid ten algemeene nutte te doen verrichten door studenten en tevens voltooiing hunner opvoeding in nationalen en socialen geest. De deelnemers zijn ondergebracht in kampen van 60 man.

Als werkobjecten worden aanvaard allerlei openbare werken: aanleg van dijken, wegen, afwatering, sportvelden, enz. In dezen arbeid worden de studenten bijgestaan door gewone arbeiders, die echter niet in de kampen verblijven.

De kosten dezer kampen worden gedragen door bovengenoemd departement.

Groot-Brittanië.

In Groot-Brittanië was de aanleiding om met arbeidsdienst te beginnen de uitmuntende resultaten, bereikt op het vaste land.

Terwijl bij de „International Voluntary Service for

⁷⁾ Beschikking van het Departement voor eeredienst en opvoeding, no. 4400/1937 van 28 April.

peace" 8) vooral bevordering van den arbeidsdienst op zich en van het vredes-ideaal in het bijzonder op den voorgrond staat, vinden alle andere vormen, die zich met arbeidsdienst bezighouden, aanleiding tot hun bestaan in een bijzonder doel naast de bestrijding der werkloosheidsgevolgen.

Voor al deze kampen en ondernemingen, zoowel die van particuliere vereenigingen, als die van de regeering, is de deelname volkomen vrijwillig.

De regeering heeft vooral getracht iets te moeten doen voor de werkloozen uit de „Special Areas" 9), waarover later een enkel woord.

Verder houden o.a. de volgende vereenigingen zich nog bezig met het werk ten bate der werkloozen onder een of anderen vorm.

„An order of friends" van de Quakers, door werkge-meenschappen in kampen met 't doel de werkloozen in hun levensonderhoud te leeren voorzien.

„Grith Fyrd Camps" zijn kampen met een duur van 6 maanden met bijzonder doel naast arbeid de werkloozen goed gebruik van den vrijen tijd te leeren.

„The Springhead Ring", een vereeniging ter bevordering van bepaalde sociale ideeën naast arbeid in werk-kampen.

„Universities Council for Unemployed Camps" organiseert door zijn comité's in Oxford en Cambridge telken jare ongeveer 10 werkkampen, waaraan per kamp 100 werkloozen en 20 studenten deelnemen. Met arbeid, ontwikkeling en sport wordt de dag gevuld. Het absoluut vrije karakter dezer kampen doet iedere eenheid in deze werkkampen ontbreken.

Arbedsdienst tengevolge der werkloosheid.

De uitbreiding, die de arbeidsdienst de laatste jaren in

8) Doel dezer vereeniging is: alle voorstanders van arbeidsdienst, zonder acht te slaan op nationaliteit, godsdienst, politieke partij, te vereenigen:

- a. tot verdieping en verspreiding der arbeidsdienst-gedachte bij alle volkeren;
- b. tot bevordering van de doorvoering van den arbeidsdienst door actief medewerken, door finantieelen of moreelen steun.
- c. door het nastreven der gelijkstelling van arbeidsdienst met militaire dienstplicht voor dienstweigeraars uit geloofs- en gewetensovertuiging.

9) Dit zijn industriegebieden, welker percentage aan werkloozen een bepaald getal overschrijdt.

de verschillende landen onderging, is te wijten aan de werkloosheid. Reeds spoedig na het begin van de crisis werd ingezien, dat de factor arbeid voor de mensch iets heel belangrijks en onmisbaar is, zonder welke allerlei funeste gevolgen voor den werklooze ontstaan: niet enkel gevolgen op economisch gebied, doch vooral ook van godsdienstig-zedelijken aard.

Nadat begonnen werd met allerlei crisis-werk, zooals cursussen voor algemeene ontwikkeling en theoretische vakscholing, werd al spoedig begrepen, dat de factor arbeid ingeschoven moest worden en tevens dat de jeugdige werkloozen in de levensgemeenschap van een kamp een heilzame opmontering zou kunnen ontvangen. Deze arbeidsdienst, waaronder verstaan moet worden al datgene wat geschiedt om den werklooze arbeids-fit te houden, bleef in sommige landen uitsluitend een sociale hulpdienst, die met de werkloosheid eveneens verdwijnen zal: zoo b.v. in de Ver. Staten van Noord-Amerika, Engeland, Polen, Zwitserland, Nederland en Japan. In andere landen groeide de arbeidsdienst boven het kader van crisis-maatregel uit tot een instituut van sociale opvoeding door een werkgemeenschap; zoo b.v. in Oostenrijk¹⁰⁾, Tsjecho-Slowakije¹¹⁾, (Sudeten-Duitschers), Japan. Een korte uiteenzetting over het werk in deze landen moge hier volgen.

Vereenigde Staten van Amerika.

Op 21 Maart 1933 zond president Roosevelt een wetsontwerp aan het Congres, waarin hij voorstelde het mogelijk te maken, om een groot leger van werklooze jonge

10) „Schon im Jahre 1933 wuchs der Arbeitsdienst im Oesterreich über den Rahmen blosser Notmassnahmen hinaus. Das Erziehungsproblem als solches in vielfacher Form begann den Dienst immer mehr und mehr zu durchdringen und auszufüllen. Heute wird es als der wesentliche Bestandteil des Dienstes angesehen. „Bericht über den Arbeitsdienst in Oesterreich“.

11) „Die sudetendeutsche Volksgruppe fasst ihren Arbeitsdienst über seine sozialfürsorgerische Bedeutung als wesentliche sozialerzieherische Massnahme in Gemeinschaftsform für ihre heranwachsende reifere Jugend auf. Im Sudetendeutschum wird daher der Arbeitsdienst nicht nur als eine sozialfürsorgerische Einrichtung aufgefasst, die nur in Zeiten der wirtschaftlichen Krise Ihre Berechtigung hat, sondern vielmehr als wichtige und notwendige Erziehungsschule für die gesamte heranwachsende Jugend“. Bericht über den sudetendeutschen Arbeitsdienst.

mannen uit de groote steden en van het platteland te verwijderen en hen gezonde arbeid te verschaffen. Tien dagen later werd door het Congres de „Emergency Conservation Work Act” aangenomen en daarmee was het „Civilian Conservation Corps” (C.C.C.) opgericht.

Op z'n Amerikaansch werd dit werk begonnen. Op 1 Maart 1937 had deze tak van dienst 361.000 jonge mannen van 17—28 jaar aan het werk.

Het hoofddoel van het program der C.C.C. is:

- 1e. honderdduizenden van werklooze jonge mannen werk te geven;
- 2e. een nationaal program tot behoud en uitbreiding van bosschen uit te voeren;
- 3e. duizenden families, die op publieke hulp zijn aangevozen, ondersteuning te geven;
- 4e. de industrie te bevorderen door aankoop van het materiaal voor oprichting en inrichting der kampen enz.;
- 5e. het zedelijk en lichamelijk welzijn der jonge deelnemers te bevorderen, het nationaal gevoel te ontwikkelen en hen door ontwikkeling, vakscholing en andere middelen voor te bereiden, om opnieuw een plaats in het arbeidsproces te vinden en te behouden.

Vandaar dat de kampen der C.C.C. de volgende opgave van opvoedkundigen aard hebben te volbrengen: het doen verdwijnen van het analphabetisme ¹²⁾, leemten of tekorten in het onderwijs aanvullen of opheffen ¹³⁾, vakscholing ¹⁴⁾, opleiding tot precisie-arbeid, bevordering van cultuur, algemeene ontwikkeling en scholing als staatsburger ¹⁵⁾.

Deelname aan deze kampen is vrijwillig, doch deze wordt aanlokkelijk, doordat iedere jongeman per maand 30 dollar ontvangt, waarvan hij minstens 22 dollar moet afdragen voor behoeftige familieleden, terwijl 5 dollar voor hemzelf zijn.

12) Van de meer dan 10.000 analphabeten onder de deelnemers volgden 8.882 den cursus in lezen en schrijven.

13) 91.213 deelnemers volgden elementair onderwijs.

14) In Februari 1936 werden 17.523 vakcursussen gegeven met 217.039 deelnemers.

15) Wie over dit grootsch opgezette plan meer wil lezen, zie de brochures: Education in C.C.C. camps 1936; What about the C.C.C. 1937; Woodmanship for the C.C.C. 1937; Indians at work 1937. Te bestellen: New. Post-office Building, room 7435, 13-th and Pennsylvania Avenue, Washington. D.C.

Engeland.

Door de regeering onder leiding van het Departement van Arbeid werden georganiseerd ten behoeve der werklozen uit de „Special Areas”:

- 1e. opleidingswerkplaatsen, die gelegenheid bieden voor een vakopleiding in 6 maanden. 12 dezer centra zijn in werking met van het begin tot op heden 80.000 deelnemers;
- 2e. rijkswerkkampen, die de werklozen gedurende 3 maanden opnemen. Tot nu toe werden 22 kampen gehouden met in totaal 80.000 deelnemers.

Polen.

De eerste arbeidsdienst begon in Polen in 1932 in Silezië, waar groepen van werkloze jongeren werden opgenomen in een kamp; later ontstonden meerdere vereenigingen met hetzelfde doel.

Op grond van een ministerieele beschikking van 5 October 1933 werd een Staatscommissie benoemd, die tot taak had aan te geven op welke manier de werkloze jeugd geholpen kon worden. Resultaat was oprichting van een vereeniging tot hulp der werkloze jeugd (Stowarzyszenie Opieki nad Niezatrudnioną Młodzieżą) S.O.M., welke vereeniging een privaatrechtelijk karakter had.

Deze S.O.M. ontving de volgende opdracht: te werkstelling der jeugd van 18—20 jaar en daarvoor op te richten kampen, vorming en voorbereiding in vakkundig, lichamelijk en militair opzicht en wel gedurende 2 jaar.

In 1936 werd deze S.O.M. bij decreet van 22 September van den President der Poolsche republiek ontbonden en haar taak opgedragen aan een nieuw instituut: Komenda Główna, Junackich Hufców Pracy, het oppercommando van den vrijwilligen arbeidsdienst, dat ondergeschikt is aan het Departement van Defensie. Het program bleef hetzelfde ¹⁶⁾ en als werkobjecten golden allerlei werken ten algemeene nutte. De kampen tellen 100—400 man en

16) „Art. 1. De arbeidsdienst is een eeredienst aan het volk en land. Hij roept op tot het verrichten van lichamelijken arbeid voor de weerbaarheid van den staat of voor zijn economische belangen. De arbeidsdienst wordt volbracht op grondslag van de vrijwillige oprichting van werkgroepen (Junackie Hufce Pracy).

Art. 2. Junackie Hufce Pracy moet er voor zorgen dat de jeugd, naast het

de deelnemers genieten een bepaald soldij (30—40 Groschen) per dag. Naast den dagelijkschen arbeid wordt aan de jongens een heel ontwikkelingsprogram geboden, dat gezien het ontwikkelingspeil der Poolsche jeugd, geen overbodige weelde is. ¹⁷⁾)

De kosten van den arbeidsdienst zijn per mankampdag 2 Zloty en worden door het rijk gedragen.

Zwitserland.

De vrijwillige arbeidsdienst voor werklozen wordt als crisismaatregel gezien en beoogt, jeugdige werklozen de gelegenheid te geven vrijwillig, zonder loon, te werken ten algemeene nutte; daarnaast de jeugdigen gelegenheid te bieden zich vakkundig te scholen.

Bij verordening van den Bondsraad van 24 Mei 1936 werd deze dienst uniform geregeld, en de uitvoering werd mede toevertrouwd aan particuliere vereenigingen, die in een centraal orgaan samenkomen: Schweizerische Zentralstelle für freiwillige Arbeitsdienst in Zürich. De omvang van het werk nam jaarlijksch toe: tegenover 30 kampen met 980 deelnemers en 51.985 mankampdagen in 1933, werden in 1936 reeds 116 kampen met 5553 deelnemers en 344.740 mankampdagen gehouden. De kampen bevatten 12 tot maximum 70 deelnemers, in den regel echter 35—40 deelnemers. De huisvesting bestaat grootendeels

verrichten van arbeid, voorbereid is voor den militairen dienst en daarenboven op goed vakmanschap, nationaal bewustzijn en algemeene ontwikkeling". Dekr. Pres. 22 Sept. 1936.

17) Het ontwikkelingspeil der deelnemers gaf bij het onderzoek in 1936 het volgende beeld:

Nicht absolvierte Volksschule c.a.	60 %:
Absolvierte Volksschule	20 "
Fachschule	10 "
Analphabeten	10 "
Het vroeger uitgeoefende beroep was bij de deelnemers:	
Arbeiteten überhaupt nicht c.a.	14 %:
Arbeiten ohne Qualifikation	20 "
Qualifizierte Arbeiter	3 "
Im Kanzleidienststättige	6 "
Lehrer	1 "
Handwerker	29 "
Landleute	14 "
Hausdienst	2 "
Nicht festgestellte Berufe	11 "

uit Uninorm-baracken, die ook door het leger gebruikt worden en in één dag opgeslagen en afgebroken kunnen worden en centraal verwarmd worden. Kampkosten zijn Fr. 4.86 per mankampdag en worden gedragen door de Bondsregering voor 40 %, kantons en gemeenten voor 40 % en opdrachtgevers 20 %.

Naast deze kampen heeft Zwitserland vele inrichtingen voor vakscholing, welker omvang blijkt uit het aantal cursussen en deelnemers in 1936, dat resp. 210 en 6800 bedroeg. Bijzonder interessant is het kamp voor vakscholing (internaat) te Hard-Winterthur. De kosten van deze prachtige interne vakscholen voor jeugdige werklozen bedragen echter per mankampdag, alles inbegrepen, 6—8 Zwitsersche francs. Verdere aandacht verdient eveneens een kamp voor landarbeiders in een groote modelboerderij van ongeveer 40 H.A.

Japan.

In Japan bestaan twee verschillende soorten van werkkampen; de eene soort voor boeren en landarbeiders, de andere voor werklozen uit de steden.

Aanleiding tot de eerste groep was, dat de laatste jaren de landbouw in Japan zeer ernstig onder de economische crisis heeft geleden; dit gaf mede aanleiding voor talrijke leerlingen der landbouwscholen om na volbrachten leertijd niet naar het land terug te keeren, doch in de steden een emplooi te vinden. Vandaar, dat getracht werd een opleidingsmethode te vinden, die aan de dagelijksche practijk van den landbouw was aangepast en tevens de beteekenis van den landbouw kon aantoonen en deze werd gevonden in werkkampen, die gevestigd werden op ongeveer 50 H.A. cultuurland (of woeste grond, die eerst ontgonnen moest worden). De resultaten zijn zeer goed te noemen. De tweede soort van werkkampen voor werklozen ontstonden, nadat sinds 1929, toen Japan de crisis een hoogtepunt bereikte, de crisisondersteuning een zeer onbevredigend resultaat gaven. In 1934 begon men in de omgeving der groote steden werkkampen op te richten, zoodat in 1936 13 kampen bestonden met 442 deelnemers, van welke tot op nu toe, als voldoende gevormd, 296 man

konden ontslagen worden ¹⁸⁾. Er bestaan plannen het aantal kampen aanzienlijk uit te breiden.

Nederland.

Over den arbeidsdienst voor werklozen in Nederland, in den vorm van werkkampen, jeugdwerkverschaffing, cursussen en centrale werkplaatsen moge voldoende bekendheid verondersteld worden.

Arbedsdienst als voornaam opvoedingsmiddel.

Deze arbeidsdienst verschilt enkel van de wettelijk verplichte arbeidsdienst in Duitschland en Roemenië, dat het karakter der vrijwillige deelname gehandhaafd bleef.

Oostenrijk.

Toen in 1932 de „Freiwillige Arbeitsdienst“ (F.A.D.) in Oostenrijk, ongeveer een jaar nadat deze in Duitschland was ingevoerd, werd opgericht, was dat op de eerste plaats om de talloze jonge werklozen van 16—25 jaar werk te geven. In 1933 bereikte deze arbeidsdienst in open en gesloten werkkampen reeds 20.000 deelnemers. Deze F.A.D. werd uitgevoerd door allerlei instanties: de „Staatliche Arbeitsdienst“, de „Bund für Arbeitsdienstpflicht“, de vereenigde „Freiwillige Arbeitsdienst“, de bond „Jugend in Arbeit“, de vrijwillige arbeidsdienst van de „Heimatsschutz“ en de „Ostmärkische Sturmsharen“, „Studentische Arbeitsdienst“. Op den duur werd deze wijze van werken, door zooveel vereenigingen, onhoudbaar en bij Bondsverordening van 19 October 1934 ¹⁹⁾ zouden op 1 Jan. 1935 al deze instanties te samen gebracht worden

18) Het is interessant, ook van deze deelnemers de voorafgaande ontwikkeling te zien:

voortijdig van de vakschool gegaan	12	voortijdig van een middelb. school	20
vakschool voltooid	78	middelbare school voltooid	25
voortijdig van een hogere school gegaan	9	voortijdig van een vakschool	2
eerste deel van hogere school afgemaakt	147		
			296

19) B.G. Blatt II in 368/1934.

in de „Oesterreicher Arbeitsdienst“, orgaan van het Bundesministeriums für Soziale Verwaltung. In de kampen die van 20—200 man sterk zijn, wordt gewerkt aan allerlei objecten ten algemeene nutte. Daarnaast wordt bijzonder nadruk gelegd op geestelijke en lichamelijke vorming en ontwikkeling. Voor de leiders is een afzonderlijk leiderskamp ingericht met volledig program. ²⁰⁾

Naast dezen arbeidsdienst voor jonge mannelijke werkloozen bestaat in Oostenrijk ook een arbeidsdienst voor meisjes, die in 1936 ruim 1600 deelneemsters telde. Deze meisjes houden zich vooral bezig met allerlei sociale hulpwerken, bijzonder ten bate der arme gezinnen. ²¹⁾

Tsjecho-Slowakije (Sudeten-Duitschers).

In Tsjecho-Slowakije is de arbeidsdienst vooral doorgevoerd door de Sudeten-Duitschers, die zonder hulp van den Staat jaarlijksch 20—30 kampen hielden, met ruim 1000 deelnemers van 18—20 jaar. Naast arbeid beoogt men den jongeman geestelijk en lichamelijk te vormen, en men is zoozeer overtuigd van de bruikbaarheid van dit systeem, dat men dit werk niet meer als crisimaatregel ziet, doch dat men het wil bestendigen. Deze arbeidsdienst gaat uit van de „sudetendeutschen Arbeitsdienst“, een instantie, in het leven geroepen door de „Bund der Deutschen“ en het „Deutsche Turnverband“ en draagt, hoewel niet gericht tegen den Tsjecho-Slowakijischen Staat heel sterk het karakter dezer minderheid in den Staat.

Het pedagogisch program luidt:

- 1e. opvoeding der jeugd tot een nieuwe arbeidsopvatting en verantwoordelijkheid tegenover de gemeenschap;
- 2e. opvoeding der jeugd tot kameraadschappelijkheid, tot onderdanigheid en tot een nieuwe gemeenschap, waarin de kloven der standen en klassen overbrugd zijn en aldus wordt bijgedragen tot den socialen vrede bij de sudetendeutsche volksgroep;

20) Lehrplan des dritten Führernachschulungskursus.

21) Zie: „Jugend in Arbeit“, 3 Jahre im Dienste der erwerbslosen Jugend, von Karl Meszner. 1936. Wien, I, Ebendorferstrasse 6.

- 3e. opvoeding tot een nieuwe sociale houding, die bewust de individuen doet opgaan in de gemeenschap en elk handelen beziet uit het standpunt der gemeenschap ²²);

Slotbeschouwing.

Na dit summiere overzicht betreffende den arbeidsdienst in diverse landen, moge ik samenvattend wijzen op de volgende punten:

- 1e. de arbeidsdienst heeft zich een bestaansreden verworven in vele landen en schijnt zich nog verder uit te breiden;
- 2e. de arbeidsdienst heeft zich ontwikkeld in een richting, die over de beteekenis van crisismaatregel voor de werklooze jeugd heenreikt;
- 3e. de resultaten dezer opvoeding in een levensgemeenschap op rijpere leeftijd blijken zeer bevredigend te zijn, zoowel geestelijk als lichamelijk;
- 4e. de handenarbeid, beter gezegd de solidariteit, die bij lichamelijken arbeid optreedt voedt op tot gemeenschapsgeest en vermindert den afstand tusschen de standen;
- 5e. de arbeidsdienst biedt voor vele landen economische voordeelen, zoowel door het totstandkomen van werken, die op de gewone wijze niet ontstaan zouden zijn, alsmede door de instandhouding der volkskracht;
- 6e. de arbeidsdienst, in zooverre deze zich ook bezighoudt met vakscholing, werkt mede aan de instandhouding der economische weerbaarheid van het volk.

'n Conclusie voor ons land: of de vrijwillige arbeidsdienst, zooals deze hier bestaat in werkkampen, jeugdwerkverschaffingen, centrale werkplaatsen, moet uitgebreid worden langs wettelijken weg voor die jeugdige werkloozen, die zich afzijdig houden van al deze maatregelen, ware m.i., èn in het algemeen belang èn in het belang dezer jeugdigen zelf, wel te overwegen.

22) Richtlinien für die Inangriffnahme und Durchführung von Arbeitslager, Bund der Deutschen.